

معاونت آموزش

سخن سردبیر:

سیاست «کلاس شیشه‌ای»
Glass Class

دکتر رضا پیش‌نام؛

معاون آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد

«شفافیت» و «پاسخگویی» را می‌توان از مهمترین ویژگی‌های نظام‌های اداری و مدیریتی دنیای امروز در نظر گرفت. هنگامی که رفتاری به‌طور مستقیم مشاهده و پایش می‌شود، الگوهای حاکم بر آن کشف و نقاط ضعف و قوت بهتر عیان می‌شوند. بدون شک یکی از مهمترین فضاهای تأثیرگذار در ایجاد زیرساخت و توسعه آموزشی، «کلاس درس» است. کلاس درس، از مصادیق نظام‌های پیچیده و باز است که تحت تأثیر عوامل بیرونی قرار دارد و نمی‌شود آن را با دیوارهای ضخیم محصور مشاهده کرد. کلاس درس سنتی را می‌توان نوعی نظام آموزشی بسته تلقی نمود که مدرس درهای کلاس را می‌بندد و بدون دریافت بازخورد و نوازه‌ای به کار خود می‌پردازد. پرواضح است که در چنین شرایطی امکان مشاهده عملکرد و ارزیابی کارآمدی چگونگی تدریس او وجود ندارد. از این‌رو، براساس سیاست کلاس شیشه‌ای، می‌توان ضعف‌های عملکردی مدرسان را بهتر نظاره کرده و برای رفع آن‌ها چاره اندیشید. افزون‌بر نظاره رفتارهای حرفه‌ای مدرس، کشف الگوهای برتر آموزشی نیز میسر است. تهیه و بارگذاری طرح درس و سؤالات آزمون‌های کلاسی، دعوت از متخصصان و پیشکسوتان، بررسی و پاسخ به اعتراضات دانشجویان، ارزشیابی منصفانه دانشجویان، همکاران و غیره از جمله مواردی است که می‌تواند باعث شفافیت و پویایی هر نظام آموزشی شود. در حقیقت، در فضای شفاف، مشاهده رفتار به تغییر رفتار می‌انجامد و تحول سازمانی را بدنبال دارد. از سوی دیگر در چنین فضایی، دانشجو بهتر به بیان نظرات و ایده‌های خود می‌پردازد و زمینه تعامل مؤثر کلاسی با مدرس نیز فراهم می‌شود. بی‌شک، در چنین محیطی شایستگی‌های شناختی و اجتماعی دانشجو نیز بهتر تقویت می‌شوند. از این‌رو، با توجه به اهمیت ایجاد فضای باز و شفاف در محیط آموزشی، امید است کنشگران عرصه آموزش و متولیان امر تعلیم و تربیت به این مهم پرداخته و زمینه تحقق سیاست کلاس شیشه‌ای را فراهم آورند.

مبانی و چارچوب الگوی مفهومی آموزش؛

در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز دانشگاه فردوسی مشهد در حوزه آموزش، الگویی جهت هدفمندسازی فعالیت‌های آموزشی همسو با مبانی اساسی نظام تعلیم و تربیت توسط معاونت آموزشی دانشگاه تدوین گردید. صفحه دو

برگزاری مرحله منطقه‌ای بیست‌و‌چهارمین المپیاد علمی دانشجویی؛

مرحله مقدماتی المپیاد علمی دانشجویی منطقه ۹ کشور در دانشگاه فردوسی مشهد با حضور ۴۷۶ نفر داوطلب از استان‌های خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی و سمنان، در روزهای پنجشنبه و جمعه، ۱۲ و ۱۳ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ برگزار گردید. صفحه چهار

برگزاری مراسم دهه سرآمدی آموزش در دانشگاه فردوسی مشهد

دهه سرآمدی آموزش با شعار «آموزش جامع برای جامعه‌ای بهتر» در ابتدای اردیبهشت ۹۸ با هدف تعمیم و بسط شعار مورد نظر و همسوسازی فعالیت‌های آموزشی با اهداف کلان و مأموریت‌های اصلی دانشگاه در سطوح مختلف اعم از دانشگاه، دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی و اجتماع برون‌دانشگاهی برگزار گردید. صفحه پنج

راهکارهایی جهت ارتقای یاددهی و یادگیری در سطح دانشگاه: تجربیات کار و تحصیل در کشور نیوزلند؛

یادداشتی به قلم دکتر فرزاد رادمهر؛ استادیار گروه ریاضی کاربردی، دانشکده علوم ریاضی، دانشگاه فردوسی مشهد صفحه شش

رونمایی از الگوی مفهومی آموزش

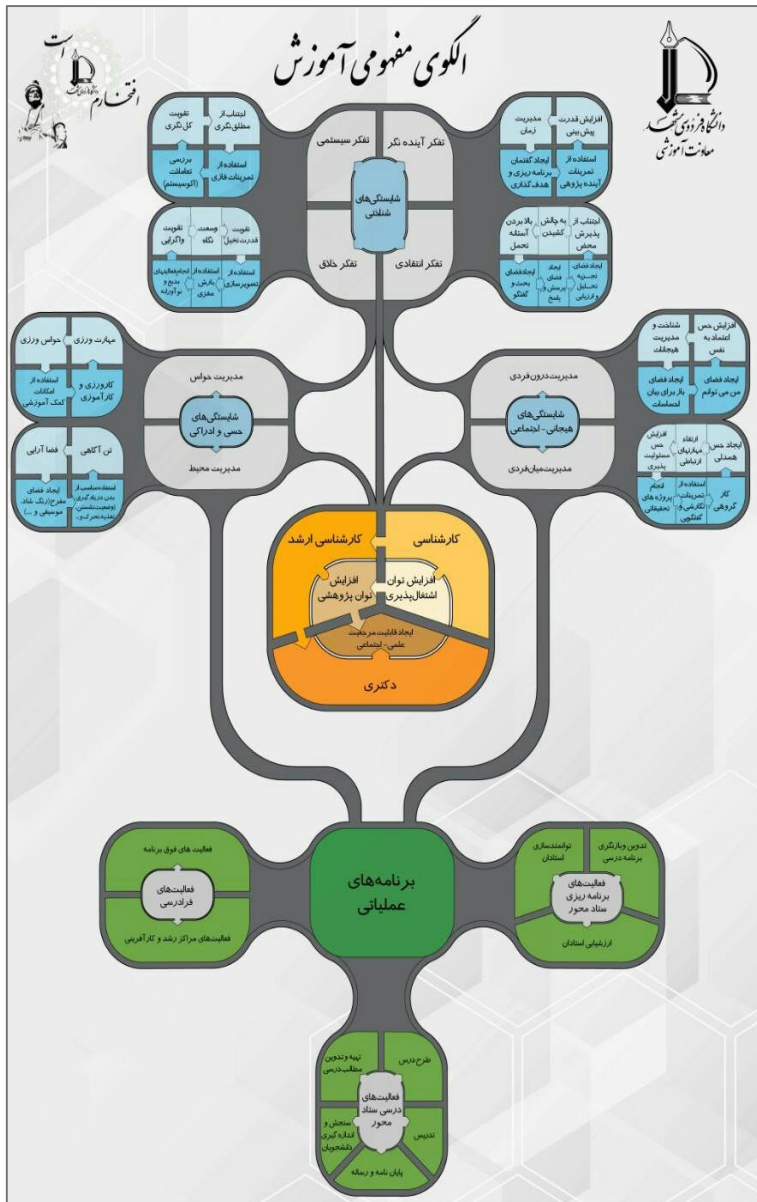
معاونت آموزشی دانشگاه در ابتکاری جدید، از اولین الگوی مفهومی آموزش که بر اساس ساختار مغز تهیه شده است؛ در هفته آموزش و گرامیداشت مقام استاد در روز پنجشنبه ۱۲ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ رونمایی کرد. صفحه دو

مبانی و چارچوب الگوی مفهومی آموزش

در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز دانشگاه فردوسی مشهد در حوزه آموزش، الگوی جهت هدف‌مندی فعالیت‌های آموزشی همسو با مبانی اساسی نظام تعلیم و تربیت توسط معاونت آموزشی دانشگاه تدوین گردید. در این الگو، آموزش مفهومی فراتر از انتقال صرف مطالب درسی دارد. وظیفه استادان، افزون بر انتقال مفاهیم علمی، ایجاد و تقویت شایستگی‌های گوناگون در دانشجویان برای زندگی بهتر در جامعه می‌باشد. بر این اساس سه هدف اصلی برای مقاطع تحصیلی سه‌گانه آموزش عالی به شرح ذیل در نظر گرفته شد:

- مقطع کارشناسی: افزایش توان اشتغال‌پذیری دانشجویان
- مقطع کارشناسی ارشد: افزایش توان پژوهشی دانشجویان
- مقطع دکتری: ایجاد مرجعیت علمی - اجتماعی در دانشجویان

به‌منظور نیل به اهداف فوق، سه کلان شایستگی (شناختی، هیجانی- اجتماعی و حسی- ادراکی) و چند خرده شایستگی تعریف شد که لازم است به میزان و درجات متفاوت به فراخور هر مقطع تحصیلی تقویت و از طریق تدوین و اجرای برنامه‌های درسی، طرح درس، سنجش و ارزیابی دانشجویان، تهیه و تدوین پایان‌نامه و رساله‌های دانشجویی، برنامه‌های توانمندسازی استادان، ارزشیابی استادان، فعالیت‌های فوق‌برنامه و مراکز رشد و کارآفرینی و... عملیاتی گردند. براساس این الگو تحقق کلان شایستگی‌های سه‌گانه زیر مورد نظر می‌باشد:

- کلان شایستگی شناختی اشاره به عبور از حفظیات و پذیرش محض مطالب درسی دارد. بر این اساس، انتظار می‌رود دانشجویان ضمن کسب قدرت تحلیل و ارزیابی، منتقد و انتقادپذیر، آینده‌پژوه، دارای قدرت پایش و مدیریت، ایده پرداز و دارای تفکر واگرا و کل‌نگر باشند.
- کلان شایستگی هیجانی- اجتماعی اشاره به مدیریت درون فردی و میان فردی دارد لذا ضروری است به‌منظور شهروند خوب بودن و برقراری ارتباط مطلوب با دیگران اعتماد به نفس، عزت نفس، حس همدلی و مسئولیت‌پذیری در دانشجویان تقویت شود.

- کلان شایستگی حسی- ادراکی، اشاره به مدیریت حواس و مدیریت محیط دارد که بر اساس آن انتظار می‌رود دانشجویان مهارت‌ورز و حواس‌ورز، چیره‌دست و تن‌آگاه شوند و به‌واسطه توجه به مسائل زیبایی‌شناختی به خلق محیط شاد و آرام کمک کنند.

نشست کارگروه مشاوره و توانمندسازی اعضای هیات علمی در مرکز آیس؛

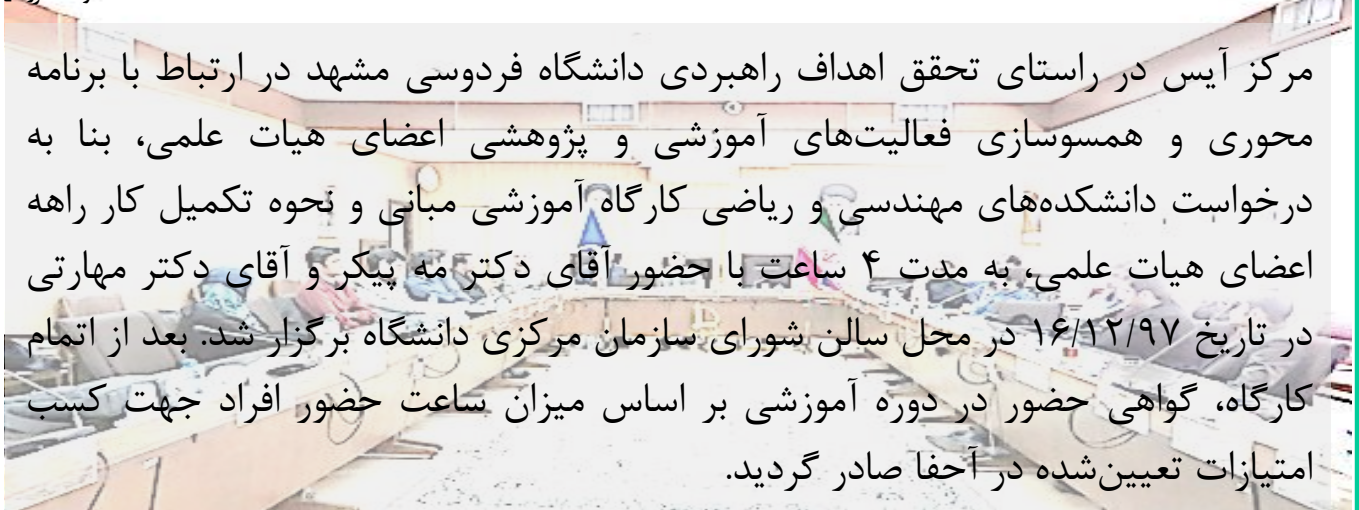
برنامه‌ریزی و توسعه مستمر توانمندی‌های حرفه‌ای اعضای هیات علمی به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در ارتقای کیفیت آموزش دانشگاه از جمله اهداف محوری مرکز آموزش، یادگیری و سنجش دانشگاه (آیس) می‌باشد. در این راستا، فهرست برخی از اعضای هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد از سوی واحد نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش به کارگروه «مشاوره و توانمندسازی اعضای هیات علمی مرکز آیس» اعلام و جلسات مشاوره انفرادی طی چند هفته متوالی با حضور عضو هیات علمی و اعضای کارگروه مذکور برگزار شد. محور این گفتگوها تحلیل چالش‌های فردی و سازمانی مرتبط با کیفیت آموزشی اساتید معرفی شده و اتخاذ تصمیمات مقتضی برای ارتقای کیفیت آموزشی آنها بوده است.

راه‌اندازی شورای شناسایی و توانمندسازی استعدادهای بالقوه (شتاب)

به‌منظور ارتقای کمیت و کیفیت آموزش، افزون بر تشکیل شورای شناسایی و هدایت استعدادهای برتر (شهاب) که به مقوله IQ توجه داشته و در راستای شناسایی، جذب، پرورش و حفظ استعدادهای برتر فعالیت می‌کند، حوزه معاونت آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد با عنایت به مبانی *Zone of proximal development* (ZPD) و بر پایه اهداف مرکز آیس اقدام به تشکیل «شورای شناسایی و توانمندسازی استعدادهای بالقوه (شتاب)» نمود. این شورا با هدف حمایت و همیاری اجتماعی با تأکید بر توانمندسازی آموزشی دانشجویان دارای استعدادهای بالقوه و متقاضی حمایت آموزشی جهت دریافت خدمات آموزشی بیشتر تشکیل شده است. به گفته دکتر پیش‌قدم معاون آموزشی دانشگاه با تشکیل و فعالیت‌های شورای شتاب، شکوفایی استعدادهای بالقوه دانشجویانی که به هر دلیل امکان کشف و شکوفا شدن استعدادهای آنان فراهم نشده و منجر به کاهش عملکرد تحصیلی شده است را شاهد خواهیم بود.

برگزاری کارگاه آموزشی؛ «مبانی و نحوه تکمیل کار راه»

مرکز آیس در راستای تحقق اهداف راهبردی دانشگاه فردوسی مشهد در ارتباط با برنامه محوری و همسوسازی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی اعضای هیات علمی، بنا به درخواست دانشکده‌های مهندسی و ریاضی کارگاه آموزشی مبانی و نحوه تکمیل کار راه اعضای هیات علمی، به مدت ۴ ساعت با حضور آقای دکتر مه پیکر و آقای دکتر مهرتی در تاریخ ۱۶/۱۲/۹۷ در محل سالن شورای سازمان مرکزی دانشگاه برگزار شد. بعد از اتمام کارگاه، گواهی حضور در دوره آموزشی بر اساس میزان ساعت حضور افراد جهت کسب امتیازات تعیین شده در احفا صادر گردید.

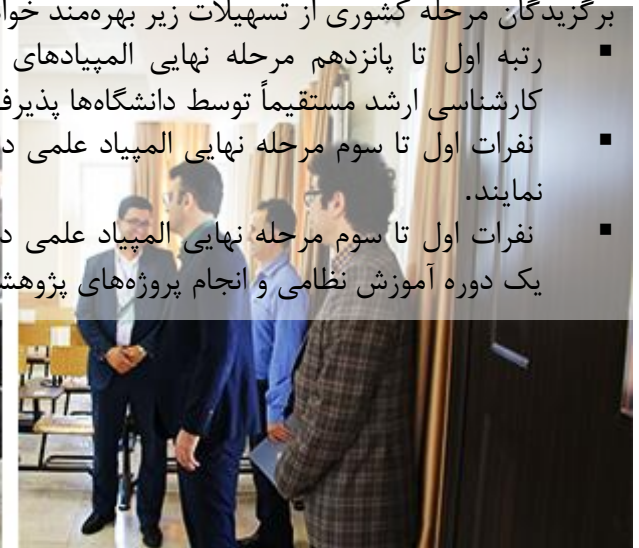
مرحله مقدماتی المپیاد علمی دانشجویی منطقه ۹ کشور در دانشگاه فردوسی مشهد با حضور ۴۷۶ نفر داوطلب از استان‌های خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی و سمنان، در روزهای پنجشنبه و جمعه، ۱۲ و ۱۳ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ برگزار گردید.

برگزاری مرحله منطقه‌ای بیست و چهارمین المپیاد علمی دانشجویی

شرکت‌کنندگان در این آزمون در رشته‌های زبان و ادبیات فارسی، الهیات و معارف اسلامی، علوم اقتصادی، حقوق، علوم تربیتی، روانشناسی، شیمی، فیزیک، زیست‌شناسی، علوم زمین، علوم جغرافیایی، ریاضی، آمار، مهندسی برق، مهندسی شیمی، مهندسی عمران، مهندسی مکانیک، مهندسی کامپیوتر، مهندسی مواد و متالورژی، مهندسی صنایع، مهندسی کشاورزی (زراعت و اصلاح نباتات) و سلول‌های بنیادی و مهندسی بافت به رقابت پرداختند. در فرآیند المپیاد علمی دانشجویی و پس از برگزاری مرحله منطقه‌ای، از هر یک از مناطق کشور افراد برگزیده هر یک از رشته‌های امتحانی به مرکز المپیاد سازمان سنجش معرفی می‌شوند تا در مرحله نهایی المپیاد که در تهران برگزار می‌شود به همراه منتخبین مرحله اول آزمون کارشناسی ارشد (۱۵ نفر اول) به رقابت بپردازند.

برگزیدگان مرحله کشوری از تسهیلات زیر بهره‌مند خواهند شد:

- رتبه اول تا پانزدهم مرحله نهایی المپیادهای علمی دانشجویی کشور می‌توانند بدون شرکت در آزمون کارشناسی ارشد مستقیماً توسط دانشگاه‌ها پذیرفته شوند.
- نفرات اول تا سوم مرحله نهایی المپیاد علمی دانشجویی کشور می‌توانند از جایزه تحصیلی نخبگان استفاده نمایند.
- نفرات اول تا سوم مرحله نهایی المپیاد علمی دانشجویی کشور می‌توانند خدمت سربازی را با سپری کردن یک دوره آموزش نظامی و انجام پروژه‌های پژوهشی روی موضوعات مورد نیاز کشور بگذرانند.

برگزاری مراسم دهه سرآمدی آموزش در دانشگاه فردوسی مشهد

دهه سرآمدی آموزش با شعار «آموزش جامع برای جامعه‌ای بهتر» در ابتدای اردیبهشت ۹۸ با هدف تعمیم و بسط شعار مورد نظر و همسوسازی فعالیت‌های آموزشی با اهداف کلان و مأموریت‌های اصلی دانشگاه در سطوح مختلف اعم از دانشگاه، دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی و اجتماع برون دانشگاهی برگزار گردید. مهمترین برنامه‌های این مراسم عبارتند از:

افزایش سواد آموزشی
ایجاد گفتمان آموزشی
انتقال تجربیات آموزشی
افزایش ارتباط با جامعه
افزایش ارتباط بین‌رشته‌ای
توجه به فرهنگ و اخلاق حرفه‌ای
شناسایی و معرفی شیوه‌های نوین آموزشی
نقد و بررسی و بازنگری چالش‌های آموزش

در همین راستا عمده‌ترین فعالیت‌های برگزار شده در سطح دانشگاه، دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی عبارت بودند از:

- تبلیغات و اطلاع‌رسانی در سطح دانشگاه و شهر
- ایجاد خبرنامه اینترنتی دهه سرآمدی آموزش
- پخش زنده برنامه‌های برگزیده از طریق اینترنت برای علاقه‌مندان داخل و خارج از کشور
- برگزاری و پاسداشت مقام معلم و دعوت از همه استادان
- دعوت از جناب آقای دکتر الهی قمشه‌ای جهت سخنرانی برای استادان در روز معلم
- تقدیر از اساتید نمونه و برگزیده در دانشگاه
- رونمایی از الگوی مفهومی آموزش
- رونمایی از کارت دانش‌آموختگی
- برگزاری ۵۲ جلسه سخنرانی و ۴۰ جلسه همایش
- برگزاری ۵۵ جلسه کارگاه آموزشی و ۳۳ جلسه نشست
- برگزاری نمایشگاه‌های مختلف
- برگزاری جلسه پرسش و پاسخ
- برگزاری اردو و بازدید دانشجویان
- برگزاری بازدیدهای دانش‌آموزی
- برگزاری مسابقات مختلف
- تقدیر از مدیران گروه‌های آموزشی و استادان در دانشکده‌ها
- تقدیر از معاونین آموزشی برگزیده دهه سرآمدی آموزش با توجه به شاخص‌های تعیین شده از قبیل خلاقیت و نوآوری، ارتباط با جامعه، کیفیت اطلاع‌رسانی، کیفیت برنامه‌ها، ارتباط موضوعی با فعالیت‌ها، کیفیت گزارش و...

راهکارهایی جهت ارتقای یاددهی و یادگیری در سطح دانشگاه: تجربیات کار و تحصیل در کشور نیوزلند

دکتر فرزاد رادمهر؛

استادیار گروه ریاضی کاربردی، دانشکده علوم ریاضی، دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

در سال‌های اخیر، شمار زیادی از دانش‌آموزان در سطح دبیرستان به سمت یادگیری ابزاری رو آورده‌اند. متأسفانه تعداد قابل توجهی از مدرسانی که دانش‌آموزان را برای کنکور سراسری آماده می‌سازند، نیز در تشویق دانش‌آموزان به این شیوه یادگیری تأثیرگذار هستند. وجود برنامه‌های تلویزیونی که یادگیری ابزاری را تشویق می‌کند، بر ترغیب دانش‌آموزان به این شیوه یادگیری بسیار مؤثر بوده است. متأسفانه نه مدرسان کلاس‌های کنکور سراسری و نه برنامه‌های تلویزیونی بر مضرات این شیوه یادگیری اشاره نمی‌کنند و صرفاً به بیان طبیعت یادگیری ابزاری که یادگیری آن سریع‌تر و در بعضی از موقعیت‌ها سریع‌تر دانش‌آموزان را به جواب درست می‌رساند، تأکید می‌نمایند.

عدم توجه به درک مفهومی در سال‌های آخر دوره دوم متوسطه سبب شده است که شمار زیادی از دانش‌آموزان با دانش مفهومی ضعیفی وارد دانشگاه شوند. این کمبود سبب شده است که دانشجویان در دوران دانشجویی خود با مشکلات جدی روبه‌رو شوند. از طرف دیگر مشکلات اقتصادی حال حاضر کشور، کمبود فرصت‌های شغلی و عدم توازن حقوق و مزایا رشته‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در کاهش دانشجویان رشته‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مؤثر بوده است. در این مقاله راهکارهایی جهت ارتقای یاددهی و یادگیری در سطح دانشگاه بیان می‌گردد که برگرفته از تجربه‌های شخصی (کار و تحصیل) نویسنده در کشور نیوزلند است.

۱- مطالعه مجلات و کتاب‌های مرتبط با آموزش عالی در سطح دانشگاه

متأسفانه در بین شماری از اساتید کشور دیده می‌شود که به رشته‌های مرتبط با تعلیم و تربیت به‌عنوان شاخه پژوهشی نگاه می‌کنند که رهیافت‌های آن تنها مناسب برای ارتقای یاددهی و یادگیری در سطح مدرسه است. در حالی که در حال حاضر، پژوهشگران متعددی به‌خصوص در کشورهای آمریکا، استرالیا و نیوزلند وجود دارند که در ارتباط با ارتقای کمی و کیفی یاددهی و یادگیری در سطح دانشگاه پژوهش می‌نمایند و همچنین گروه‌های پژوهشی در این ارتباط در تعدادی از دانشکده‌ها برای ارتقا یاددهی و یادگیری یک حوزه خاص (مانند ریاضی، مهندسی و فیزیک) شکل گرفته است. همچنین مجلات پژوهشی تخصصی در رشته‌های مختلف مانند مجله PRIMUS (Problems, Resources, and Issues in Mathematics Undergraduate Studies) در حوزه آموزش ریاضی وجود دارند که تنها بر ارتقای یاددهی، یادگیری و ارزیابی ریاضیات در دروس دانشگاهی تمرکز نموده‌اند. همچنین مجلات JCR تخصصی متعددی در ارتباط با آموزش مهندسی وجود دارند که به‌عنوان مثال می‌توان به دو مجله Q1 و Q2 زیر اشاره نمود:

Journal of Engineering Education

Journal of Professional Issues in Engineering Education and Practice

فارغ از این مجلات، مجلات و کتب تخصصی حوزه تعلیم و تربیت، تعداد قابل توجهی مقالات پژوهشی در ارتباط با شیوه‌های ارتقای یاددهی و یادگیری در سطح دانشگاه به چاپ می‌رسانند که اساتید کشورمان می‌توانند با مطالعه این پژوهش‌ها، گام‌های مؤثری جهت ارتقای کیفی آموزش دروس خود در دانشگاه‌ها بردارند. مطالعه این منابع به اساتید کشورمان کمک می‌نماید که با شیوه‌های مؤثر تدریس مفاهیم مختلف و بدفهمی‌های دانشجویان آشنا شوند.

در صورت تمایل و کسب اطلاعات اولیه در ارتباط با اقدام پژوهشی و شیوه‌های اجرای پژوهش در

حوزه‌های علوم تعلیم و تربیت، اساتید می‌توانند پژوهش‌هایی را در این راستا طراحی و نتایج آن

را در مجلات مرتبط گزارش نمایند.

(مانند Math assistance room در دانشگاه آکلند) برگزار می‌گردد. شماری از دانشجویان ممکن است به دلایل مختلف تمایل به بیان مشکلات درسی خود در کلاس‌های حل تمرین نباشند، یا پس از کلاس حل تمرین، سوالاتی برایشان بوجود آید که نیاز به مطرح کردن با فردی که به درشان مسلط است، داشته باشند. با مراجعه به این جلسات که حداقل یک جلسه در هر روز در دانشکده به آن اختصاص داده شده است، می‌توانند مشکلات خود را با دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میان بگذارند. با توجه به اینکه در این جلسات دانشجو می‌تواند به تنهایی و راحتی با استاد حل تمرین خود به گفت و گو بپردازد از سمت دانشجویان بالاخص در بازه‌های نزدیک به امتحانات و همچنین زمان تحویل دادن تکالیف استقبال نسبتاً قابل قبولی می‌شود. به نظر می‌رسد این رویکرد پس از بررسی دقیق می‌تواند در شماری از دانشکده‌ها به ویژه دانشکده‌های علوم، مهندسی و ریاضی مورد استفاده قرار گیرد.

۴- ارتقای کیفیت برگزاری کلاس‌های حل تمرین و تمرینات تحویلی

کیفیت برگزاری کلاس‌های حل تمرین از اهمیت به سزایی جهت ارتقای یادگیری مفاهیم درسی در سطح دانشگاه دارد. اهمیت برگزاری این کلاس‌ها در حدی است که در بعضی از دانشگاه‌های خارج از کشور (مانند دانشگاه ویکتوریا و یلینگتون در نیوزلند) که برای هر درس ممکن است ۶ یا ۷ گروه کلاس حل تمرین برگزار شود، استاد مربوطه به برگزاری ۲ کلاس از کلاس‌های حل تمرین فوق می‌پردازد تا فرصت بیشتری داشته باشد یادگیری دانشجویان خود در طول ترم را ارزیابی نماید.

متأسفانه در دانشگاه‌های ایران همانند بسیاری از کشورها فرصت و شرایط تعامل در کلاس‌های درسی فراهم نمی‌باشد. صندلی‌های که به صورت ردیفی به زمین پیچ شده اند، امکان استفاده از یادگیری مشارکتی و تعامل در مورد موضوعات درسی را محدود می‌کند. در حالیکه در دانشگاه‌های خارج کشور حد الامکان از یادگیری مشارکتی برای حل مسائل در کلاس‌های حل تمرین استفاده می‌شود. در ایران معمولاً امکانات کلاس‌های حل تمرین با کلاس‌های درس تفاوتی ندارد و در همان کلاس‌هایی که استاد به تدریس می‌پردازد، کلاس‌های حل تمرین برگزار می‌گردد. در حالیکه در دانشگاه‌های خارج از کشور معمولاً کلاس‌های حل تمرین در اتاق‌هایی برگزار می‌گردد که دارای میز و صندلی‌های سبک و متحرک است که دانشجویان به راحتی می‌توانند آنها را جا به جا کرده و گروه‌های کوچکی در کلاس تشکیل داده و به صورت گروهی به حل مسائل بپردازند. همچنین در بعضی از کلاس‌های حل تمرین سرتاسر دیوارها با تخته وایت برد پوشیده شده است که دانشجویان زیادی می‌توانند همزمان از تخته‌ها برای حل مسائل استفاده نمایند و استاد حل تمرین می‌تواند به راحتی بر حل مسائل دانشجویان نظارت کند.

در بسیاری از دانشگاه‌های معتبر دنیا (مانند، دانشگاه آلبرتا در کانادا، دانشگاه آدلاید در استرالیا و دانشگاه ویکتوریا و یلینگتون در نیوزلند)، در هر دانشکده، همانند مدارس، مشاوران تحصیلی وجود دارد. وظیفه این مشاوران نظارت بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشکده در مقاطع مختلف تحصیلی، بالأخص دانشجویان سال اول کارشناسی و ارائه مشاوره (تحصیلی و غیر تحصیلی) به دانشجویان دانشکده است. این مشاوران معمولاً دسترسی به عملکرد تحصیلی تمام دانشجویان دانشکده را دارند و می‌توانند دانشجویانی که عملکرد نامطلوبی در دروس خود دارند را شناسایی و راهنمایی‌های لازم را به آن‌ها ارائه دهد. همچنین دانشجویان می‌توانند داوطلبانه نیز با وقت قبلی از این مشاوران در ارتباط با مشکلات درسی و غیردرسی‌شان راهنمایی بگیرند.

در صورتی که دانشجو نیاز به کمک در دروس خود دارد، مشاوران می‌تواند با استاد درس و حل تمرین مربوطه رایزنی‌های لازم را به عمل آورند و در صورتی که دانشجو در مدیریت زمان یا دارای مشکلات غیردرسی مانند مشکلات خانوادگی باشد، او را به مراکز مشاوره دانشجویی در سطح دانشگاه هدایت نمایند. متأسفانه چنین سازوکاری در نظام آموزش عالی ایران دیده نشده است. وجود مراکز مشاوره در خارج از دانشکده‌ها سبب می‌شود که مراجعه دانشجویان به این مراکز در حد قابل قبولی نباشد یا زمانی دانشجویان به این مراکز راهنمایی شوند که فرصت‌های زیادی را در طول تحصیل خود از دست داده باشند. درحالی که مشاوران داخل دانشکده ضمن اطلاع از برنامه درسی رشته‌های موجود در دانشکده و همچنین آشنایی با محیط و اساتید دانشکده می‌توانند کمک‌های مؤثری را به دانشجویان ارائه دهند.

۳- برگزاری جلسات رفع اشکال به صورت منظم در طول سال تحصیلی

در بسیاری از دانشگاه‌های معتبر خارجی (مانند، دانشگاه مک‌گیل در کانادا، دانشگاه ویکتوریا و یلینگتون در نیوزلند، دانشگاه آکلند در نیوزلند و امپریکال کالج لندن در انگلستان) جهت ارتقای یادگیری دانشجویان در سطح دروس کارشناسی، جلسات رفع اشکال که معمولاً با نام Help Desk شناخته می‌شوند، به صورت هفتگی برگزار می‌گردد. در این جلسات که در دانشگاه‌های مختلف به روش‌های متفاوت و بعضاً با نام‌های متفاوتی برگزار می‌گردد، دانشجویان دوره کارشناسی می‌توانند سوالات خود را در زمان‌هایی مشخص در ایام هفته از اساتید حل تمرین خود که دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشند، در میان بگذارند. این جلسات، برخلاف کلاس‌های حل تمرین که در کلاس‌ها برگزار می‌گردد، در اتاق دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مانند دانشگاه ویکتوریا و یلینگتون) یا در اتاق مخصوص رفع اشکال

و بعضاً پایان ترم اول خود کسب کرده‌اند. شماری از این دانشجویان مشروط شده و از درس خواندن دلسرد می‌شوند. از طرف دیگر، تفاوت محیط مدرسه با دانشگاه از جنبه‌های مختلف، سبب می‌شود که شماری از دانشجویان تمرکز خود بر روی درس خواندن را از دست دهند و بر مشکلات تحصیلی آنها افزوده شود.

برگزاری آزمون‌های تشخیصی به دانشکده‌ها کمک می‌نماید که دانشجویانی که دارای مشکلاتی بیشتری در انطباق دادن خود با محیط دانشگاه را دارند، بهتر شناسایی نمایند. در شماری از دانشگاه‌های خارج کشور (مانند دانشگاه ویکتوریا ویلینگتون در نیوزلند)، دانشجویان جدیدالورود در یک آزمون تشخیصی در ارتباط با ریاضیات مدرسه‌ای شرکت می‌نمایند که دانشجویانی که نمرات مطلوبی را در این آزمون کسب نکرده‌اند، جلسات مشاوره‌ای با آنها برگزار می‌شود که در طول این جلسات پیرامون نحوه یادگیری ریاضی در دانشگاه به آنها توصیه‌هایی ارائه شده و همچنین منابعی برای مطالعه بیشتر به آنها پیشنهاد می‌گردد تا بتوانند خودشان را به سطح دانشجویان دیگر برسانند. در شمار دیگری از دانشگاه‌های خارجی (مانند دانشگاه دورام انگلستان) دانشجویانی که نمرات خوبی در دروس دبیرستان خود کسب نکرده‌اند یا فاصله زیادی بین اتمام دوره دبیرستان و شروع تحصیلات دانشگاهی آنها وجود دارد، قبل از انتخاب دروس سال اول دانشگاه، دروسی پیش نیاز را می‌گذرانند که آنها را برای تحصیل در دانشگاه آماده می‌سازد.

به نظر می‌رسد با توجه به افت دانش دانشجویان جدیدالورود به دوره کارشناسی، برگزاری دروس پیش‌نیاز برای آماده‌سازی دانشجویان باید مورد بررسی دقیق‌تر قرار بگیرد. عدم توجه به آمادگی ناکافی شمار زیادی از دانشجویان جدیدالورود سبب خواهد شد که این دانشجویان در ترم اول دچار افت شدید معدل شده، بعضاً شمار زیادی مشروط گشته و نسبت به آینده تحصیلی خود دلسرد شوند. فارغ از برگزاری آزمون‌های تشخیصی برای دانشجویان جدیدالورود، برگزاری آزمون در اوایل ترم تحصیلی برای دروس دیگر نیز از اهمیت بسزایی برخوردار است. بعضاً شمار زیادی از دانشجویان، دروس پیش نیاز را سطحی فراگرفته‌اند یا با نحوه مطالعه درس مورد نظر آشنایی کافی را ندارند. برگزاری آزمونی در اوایل ترم و دادن بازخورد به دانشجویان سبب می‌شود که آنها

از طرف دیگر، تمرینات تحویلی از جایگاه ویژه‌ای در یادگیری مفاهیم در سطح دانشگاه برخوردار است. در دانشگاه‌های خارج از کشور معمولاً در طول ترم دانشجویان کارشناسی تمرینات تحویلی متعددی را انجام می‌دهند. این تمرین‌ها معمولاً توسط اساتید حل تمرین درس کاملاً تصحیح شده و به دانشجویان برگشت داده می‌شود. همچنین اساتید حل تمرین در مورد نحوه عملکرد دانشجویان به استاد درس بازخورد می‌دهند تا در صورت نیاز استاد درس توضیحات بیشتری را در کلاس به دانشجویان بدهد.

لازم به ذکر است سوالات حل تمرین و سوالات تمرین‌های تحویلی توسط خود استاد درس طراحی می‌شود که انطباق لازم را با اهداف درس داشته باشد و از واگذاری انتخاب سوالات حل تمرین به اساتید حل تمرین معمولاً خودداری می‌شود. اساتید حل تمرین معمولاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشند و ممکن است تجربه لازم را برای طراحی سوالات مناسب نداشته باشند. همچنین پاسخ‌های صحیح سوالات حل تمرین و سوالاتی که در کلاس‌های حل تمرین حل می‌شوند به طور کامل در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد تا دانشجویان با نحوه صحیح نوشتن به‌صورت آکادمیک و حل صحیح مسائل آشنایی بیشتری پیدا نمایند.

پیرامون کمیت تمرینات تحویلی، در بعضی از دانشگاه‌های خارج از کشور، دانشجویان دوره کارشناسی، به خصوص در مورد دروس پایه، هر هفته به جز هفته ابتدایی و انتهایی ترم، تمرینات تحویلی را باید انجام دهند و در بعضی از دانشگاه‌های دیگر تمرینات تحویلی ماهانه باید صورت بپذیرد. در حالیکه به نظر می‌رسد در دانشگاه‌های کشور ما این میزان تمرین تحویلی و بازخورد به دانشجو وجود ندارد. نکته قابل تامل در باب تمرینات تحویلی، مسئولیت‌پذیرکردن دانشجویان نسبت به یادگیری شان در طول ترم و ارزیابی مستمر دانشجویان و دادن بازخورد مستمر به آنها در طول ترم است. متأسفانه در آموزش عالی کشورمان، دادن بازخورد به دانشجویان در مورد عملکردشان در طول ترم، بعضاً محدود به تصحیح برگه‌های میان ترم، آن هم در اواخر ترم می‌شود.

۵- برگزاری آزمون‌های تشخیصی برای دانشجویان جدیدالورود

دانشجویان جدیدالورود تحصیلات دانشگاهی را با سطوح مختلف دانش آغاز می‌نمایند. همانطور که در مقدمه بیان شد، شماری زیادی از این دانشجویان مفاهیم تدریس شده در دوره دبیرستان را به‌صورت ابزاری و طوطی‌وار فرا گرفتند و آمادگی لازم را برای رویارویی با مفاهیم مقطع کارشناسی را دارا نیستند. این دانشجویان، متأسفانه، با شیوه‌های مطالعه دروس در سطح دانشگاه آشنایی کافی را ندارند. بسیاری از دانشجویان تصور می‌نمایند با شیوه‌های رویه‌ای و نکته‌های تستی که در کلاس‌های آمادگی کنکور سراسری در سال آخر دبیرستان گذرانده‌اند، می‌توانند نمرات خوبی در دروس دانشگاهی کسب نمایند؛ اما متأسفانه زمانی دانشجویان متوجه می‌شوند که این رویکرد مناسب نیست که کمی دیر شده است و نمرات پایینی را در امتحانات میان ترم

به دید بهتری نسبت به عملکرد تحصیلشان در درس مورد نظر دست یابند. در حالیکه اگر ارزیابی اول از عملکرد دانشجویان موکول به برگزاری میان ترم در اواسط ترم یا بعضاً اواخر ترم شود، فرصت بازخورد دادن به دانشجویان در طول ترم از بین می‌رود و دانشجویان فرصت زیادی را برای بهبود ضعف‌های خود در درس مورد نظر نخواهند داشت.

۶- آشنایی با روش‌های جذب دانشجو در دانشگاه‌های خارج از کشور

دانشگاه‌های خارج از کشور راهکارهای مختلفی را در سطوح مختلف برای جذب دانشجویان به کار می‌برند. یک سری از فعالیت‌های جذب دانشجو در سطح دانشکده‌ها و یک سری از فعالیت‌ها توسط Central Service Units دانشگاه‌ها که در ایران سازمان مرکزی نامیده می‌شود، انجام می‌شود. هر دانشکده تلاش می‌نماید با مدارس مختلف در سطح شهر و بعضاً مدارس خوب سطح کشور در ارتباط باشد و جمعی از اساتید خود را برای معرفی رشته‌های دانشکده شان به مدارس اعزام نماید. اساتید معمولاً در این بازدیدها جذابیت‌ها، کاربردهای رشته در صنعت و فرصت‌های شغلی رشته تخصصی‌شان را به دانش‌آموزان معرفی می‌کنند. در بعضی از این بازدیدها از دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز برای معرفی رشته‌های دانشکده استفاده می‌شود. از طرفی دیگر، دانشکده‌ها همچنین تلاش می‌کنند مدارس را برای بازدید از دانشکده خود تشویق نمایند تا دانش‌آموزان با محیط دانشکده و رشته‌های تحصیلی بیشتر آشنا شوند. همچنین شماری از دانشکده‌ها فایل‌های ویدئویی از رشته‌ها، اساتید و امکانات دانشکده تهیه کرده و بر روی وب سایت دانشکده قرار داده و در شبکه‌های اجتماعی مانند یوتیوب بارگذاری می‌نمایند. همچنین در این فایل‌های ویدئویی مصاحبه‌های کوتاهی با دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی و همچنین فارغ التحصیلان موفق دانشکده صورت می‌پذیرد.

رویکردی مشابه اما در سطح کلان‌تر توسط سازمان مرکزی صورت می‌پذیرد. بدین صورت که مدارس را به بازدید از دانشگاه و دانشکده‌های مختلف تشویق می‌نمایند. از طرفی دیگر دانشگاه با چاپ بروشورها و کاتالوگ‌های مختلف و توضیح در مورد دانشکده‌ها و رشته‌های آنها دانش‌آموزان را به ثبت‌نام در دانشگاه خود ترغیب می‌نمایند. شماری از این بروشورها و کاتالوگ‌ها به مشاورین مدارس داده شده تا در بین دانش‌آموزان سال‌های آخر دبیرستان توزیع شود. تعدادی از دانشگاه‌ها حتی برای جذب دانشجو نه تنها به انجام تبلیغات در سطح شهر خود، بلکه تبلیغ در دیگر شهرهای کشورشان می‌پردازند. همچنین در هر ترم تحصیلی یک روز به بازدید مدارس از کل دانشگاه اختصاص داده می‌شود که در آن روز خانواده‌ها و فرزندان شان به بازدید از دانشکده‌ها و امکانات رفاهی دانشگاه می‌پردازند تا با دید بهتری رشته تحصیلی مناسب را انتخاب نمایند. تهیه فایل‌های ویدئویی و معرفی دانشگاه در سطح کلان و بارگذاری آن در شبکه‌های اجتماعی مطرح نیز توسط سازمان مرکزی صورت می‌پذیرد. چنین رویکردهایی تا حدودی به صورت موردی در ایران صورت می‌پذیرد؛ اما توصیه می‌شود دانشکده‌ها فارغ از تبلیغاتی (مارکتینگ) که توسط سازمان مرکزی صورت می‌پذیرد، خودشان دست به عمل شده و با مدارس در تعامل بیشتری باشند و رشته‌های خود را به دانش‌آموزان معرفی نمایند.

از طرفی دیگر شماری از دانشگاه‌های خارج از کشور برای جذب حداکثری دانشجو، شرایط ورود به دانشگاه را تا حدود زیادی ساده می‌نمایند و در عوض آن در صورتی که دانشجو نمرات خوبی را در دوره دبیرستان کسب ننموده باشد یا دروس پیش نیاز را نگذارنده باشند، آنها را در دوره‌های یکساله با نام (Foundation Programme) ثبت‌نام می‌نمایند. دانشجویان در این دوره یکساله که در محیط خود دانشگاه برگزار می‌شود و از امکانات دانشگاه استفاده می‌نمایند، دروس پیش نیاز رشته دانشگاهی خود را می‌گذرانند و مهارت‌های مورد نیاز را کسب می‌نمایند. این دوره در اکثر دانشگاه‌های بین‌المللی رایگان نمی‌باشد و دانشجویان باید شهریه بپردازند. به نظر می‌رسد می‌توان پس از بررسی دقیق، این شیوه را در دانشگاه‌های ایران پیاده‌سازی نمود. دوره‌های یکساله یا یک ترمه را برای دانش‌آموزانی که نمرات خوبی در دوره دبیرستان کسب نکرده‌اند یا درصد نمرات آنها در کنکور پایین بوده است، می‌تواند دانش‌آموزان ضعیف را برای گذراندن دروس دانشگاهی آماده نماید. مدرسین این دروس می‌توانند اساتید دانشگاه، دانشجویان دوره دکتری یا در صورت نیاز دبیران با تجربه آموزش و پرورش باشند. همچنین می‌توان دوره‌های مشابه را برای دانشجویان جدیدالورود ارشد و دکتری نیز طراحی کرد.

فصلنامه خبری-ترویجی معاونت آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد

سردبیر: دکتر رضا پیش قدم

مشاور سردبیر: دکتر محسن نوغانی

صفحه‌آرایی: دکتر حمید مسعودی

آدرس: دانشگاه فردوسی مشهد، مرکز آموزش، یادگیری و سنجش (آیس).

تلفن: ۰۵۱ - ۳۸۸۰۴۲۲۰

آدرس سایت: vpap.um.ac.ir

❖ دانشگاهیان گرامی می‌توانند مطالب تحلیلی خود را جهت درج در فصلنامه به مرکز آیس ارسال نمایند.

